

УДК 329.78(438)»1908/1912»

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-3-4>

Павло ЯМПОЛЕЦЬ,

orcid.org/0000-0002-6962-5493

кандидат історичних наук,

завідувач кафедри загальнонаукових, соціальних та поведінкових дисциплін
Північноукраїнського інституту імені Героїв Крут Приватного вищого навчального закладу
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом»
(Чернігів, Україна) yampolets1970@ukr.net

Микола ПРИХОДЬКО,

orcid.org/0000-0002-7428-8540

кандидат історичних наук,

докторант кафедри всесвітньої історії та археології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(Київ, Україна) prihod@ukr.net

СОЮЗ КАТОЛИЦЬКОЇ МОЛОДІ «ПОЛОНІЯ» (1908–1912): МІЖ РЕЛІГІЄЮ, КУЛЬТУРОЮ ТА НАЦІОНАЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ

У статті автори здійснюють всебічне дослідження діяльності Союзу католицької молоді «Полонія» в період 1908–1912 років – важливого етапу становлення цієї організації як релігійно-національного осередку в багатокультурному просторі Галичини. Дослідницьке завдання полягало у з'ясуванні того, яким чином Союз формував релігійну, національну й громадянську свідомість польської молоді на тлі суспільних викликів початку ХХ століття. У центрі уваги – аналіз звітної документації «Полонії», яка дала змогу реконструювати як внутрішню організаційну структуру товариства, так і особливості його практичної діяльності.

Окрема частина дослідження присвячена вивченню ідеологічних засад організації. Автори показують, що «Полонія» свідомо поєднувала католицьке релігійне виховання з патріотичним ідеалом, надаючи цим напрямом однакової ваги у процесі формування молоді особистості. Гасло «*Tibi Christe et Patriae*» («Тобі, Христе, і Вітчизні») відображало синтез духовного служіння та національного обов'язку, що лежав в основі діяльності організації. У статті простежено, як це поєднання проявлялося в конкретних формах роботи – як академічного, так і масового характеру.

Автори детально аналізують освітню та просвітницьку діяльність товариства: лекційні курси, літературні вечори, роботу гуртків преси, бібліотек, співочих і театральних гуртів. Ці форми активності виконували не лише функцію інтелектуального розвитку, а й сприяли згуртуванню молоді навколо ідеї духовного самозростання. Значна увага приділяється участі «Полонії» в релігійних практиках – процесіях, молебнях, паломництвах, які посилювали відчуття приналежності до католицької традиції. Розкрито важливість участі в патріотичних святкуваннях, зокрема, вечорах пам'яті на честь Листопадового повстання та Конституції 3 травня, як елементів формування історичної пам'яті.

Соціальний вимір діяльності організації охоплював роботу з непрофесійною, зокрема ремісничою молоддю, для якої організовувалися спеціальні освітні курси з літератури, історії та польської мови. Таким чином, «Полонія» прагнула охопити ширші верстви молодіжного середовища, виходячи за межі лише академічного простору. Розглянуто й міжнародний контекст діяльності Союзу, зокрема співпрацю в межах «Ліги католицьких студентів слов'янських народів» та участь у Грюнвальдських урочистостях 1910 року разом із представниками інших слов'янських країн.

Важливе місце в дослідженні займає аналіз викликів, з якими стикалася «Полонія», зокрема спроб частини молоді дистанціюватися від релігійних засад на користь світських національних ідеалів. Підкреслюється, що попри ці суперечності, організація залишалася відданою ідеї духовного та морального оновлення суспільства через молодіжне виховання.

Ключові слова: громадські організації, громадянське суспільство, молодіжні організації, самоорганізації населення, академічні спілки.

Pavlo YIAMPOLETS,
 orcid.org/0000-0002-6962-5493
 Candidate of Historical Sciences,
 Head of the Department of General Scientific, Social and Behavioral Disciplines
 Northern Ukrainian Heroes of Kruty Institute of Private Joint-Stock Company
 "Higher Educational Institution 'Interregional Academy of Personnel Management'"
 (Chernihiv, Ukraine) yampolets1970@ukr.net

Mykola PRYKHODKO,
 orcid.org/0000-0002-7428-8540
 Candidate of Historical Sciences,
 Doctoral Student at the Department of World History and Archaeology
 Ukrainian State Dragomanov University
 (Kyiv, Ukraine) prihod@ukr.net

THE UNION OF CATHOLIC YOUTH "POLONIA" (1908–1912): BETWEEN RELIGION, CULTURE AND NATIONAL CONSCIOUSNESS

The article presents a comprehensive study conducted by the authors on the activities of the Catholic Youth Union "Polonia" during the period 1908–1912—an important stage in the formation of this organization as a religious and national center within the multicultural environment of Galicia. The research task was to determine how the Union shaped the religious, national, and civic consciousness of Polish youth amid the social challenges of the early 20th century. Central to the analysis is the Union's reports, which allow the reconstruction of both the internal organizational structure of the association and the specific features of its practical activities.

A separate section of the study is devoted to examining the ideological foundations of the organization. The authors demonstrate that "Polonia" deliberately combined Catholic religious education with patriotic ideals, granting equal significance to both in the process of shaping young individuals. The motto "Tibi Christe et Patriae" ("To You, Christ, and to the Homeland") reflected the synthesis of spiritual service and national duty that underpinned the organization's activities. The article traces how this combination was reflected in specific forms of work—both academic and mass-oriented.

The authors analyze in detail the educational and enlightenment initiatives of the association, including lecture courses, literary evenings, press circles, libraries, singing and theater groups. These forms of activity contributed not only to intellectual development but also fostered youth cohesion around the idea of spiritual self-growth. Special attention is given to "Polonia's" participation in religious practices—processions, services, pilgrimages—which reinforced a sense of belonging to the Catholic tradition. The significance of patriotic commemorations, such as memorial evenings dedicated to the November Uprising and the Constitution of May 3, is highlighted as a means of fostering historical memory.

The organization's social engagement extended to non-academic youth, including craftsmen, through specially organized educational courses in literature, history, and the Polish language. Thus, "Polonia" sought to reach broader layers of the youth community, going beyond purely academic circles. The study also explores the Union's international activities, particularly its cooperation within the "League of Catholic Students of Slavic Nations" and participation in the 1910 Grunwald Commemorations alongside representatives from other Slavic countries.

A significant part of the study addresses the challenges faced by "Polonia," notably attempts by some young people to distance themselves from religious principles in favor of secular national ideals. The authors emphasize that despite these tensions, the organization remained committed to the idea of spiritual and moral renewal of society through youth education.

Key words: public organizations, civil society, youth organizations, self-organizations of the population, academic unions.

Постановка проблеми. На початку XX століття в Галичині відбувався інтенсивний розвиток суспільно-культурного та релігійного життя, що особливо проявлялося в активізації молодіжних католицьких організацій. У цьому контексті потребує окремого дослідження діяльність Союзу католицької молоді "Полонія", що виник як форма самоорганізації польської молоді в умовах пошуку національної ідентичності, консолідації спільноти на основі християнської моралі та ідей патріотизму. Незважаючи на наявність окремих згадок про "Полонію" у працях, присвячених релігійним або молодіжним рухам, її місце в струк-

турі католицького та національного життя Галичини досі не отримало комплексного наукового осмислення. Водночас вивчення структури, напрямів і масштабів діяльності цієї організації дозволяє глибше зрозуміти як процеси формування громадянської та національної свідомості молоді, так і механізми релігійно-виховного впливу в межах багатонаціональної Австро-Угорщини. Таким чином, актуальною є проблема реконструкції та аналізу діяльності "Полонії" у 1908–1912 роках як важливого елементу суспільної мобілізації польської молоді в Галичині напередодні Першої світової війни.

Стан наукової розробки проблеми. Праця Евеліни Марії Костшевської під назвою “Молода католицька інтелігенція в Галичині очима варшавського часопису “Prąd” (1909–1914)” (*Kostrzewska, 2019:15*) присвячена аналізу образу та діяльності молоді католицької інтелігенції в Галичині, що була частиною Австро-Угорської імперії. У контексті праці авторка досліджує, як варшавський часопис “Prąd” висвітлював діяльність “Полонії” в Галичині в період 1909–1914 років. “Prąd”, будучи виданням, орієнтованим на польську інтелігенцію, подавав «Полонію» як приклад активного католицького руху, що протистояв секуляризації, зберігав національну ідентичність і сприяв розвитку молодіжного лідерства.

У праці Вітольда Казимира Віржейського “Фрагменти з історії польської академічної молоді в Києві 1834–1920” (*Fragmenty, 1939:57*), виданій Інститутом Юзефа Пілсудського, присвяченим дослідженню новітньої історії Польщі (Варшава, 1939), висвітлюється діяльність польської студентської молоді в Києві протягом майже століття. Хоча праця зосереджена переважно на ширшому контексті польських академічних організацій та їхньої патріотичної діяльності, у рамках цього дослідження згадувалася діяльність Союзу католицької молоді “Полонія”. В праці висвітлено діяльність організації “Полонія” в декількох аспектах: Національна самосвідомість і патріотизм, Освітня діяльність, Соціальна активність і благодійність, Релігійне виховання та католицька ідентичність.

Праця “У колі досліджень над Полонією та полонійним душпастирством. Сутність і методологія” під редакцією Славоміра Зиха та Бартоша Валіцького (*W kręgu, 2015:71*) присвячена аналізу душпастирської діяльності організації “Союз польської молоді “Полонія”, розглядає внесок цієї організації в життя польської спільноти, зосереджуючись на її релігійних, культурних і соціальних аспектах.

Таким чином, рівень розробки теми, пов’язаної з діяльністю Союзу польської молоді “Полонія”, на сьогодні залишається недостатньо дослідженим у науковій літературі, що вказує на наявність значних прогалин у розумінні її історичної ролі та внеску в життя польської спільноти. Незважаючи на те, що окремі аспекти діяльності «Полонії» були частково опрацьовані в попередніх дослідженнях – систематичного та всебічного аналізу все ще бракує. Це стосується як хронологічного охоплення її діяльності, так і детального розгляду конкретних напрямів роботи – релігійного виховання, культурних ініціатив, соціальної активності

чи взаємодії з іншими організаціями. Особливої уваги потребують первинні джерела, такі як звіти про діяльність Союзу, протоколи засідань, листування чи публікації в тогочасній пресі, які могли б пролити світло на щоденну роботу організації та її вплив на молоді. Відсутність глибокого аналізу цих матеріалів ускладнює повноцінне розуміння всіх спектрів функціонування “Полонії” – від її внутрішньої структури й методів залучення членів до ширшого контексту її місця в польському суспільстві чи діаспорі.

Метою дослідження є всебічний аналіз звітів діяльності Союзу католицької молоді “Полонія” за період 1908–1912 років, для формування цілісного уявлення про вектори його діяльності та вивчення релігійних, просвітницьких, культурних і соціальних аспектів роботи організації.

Виклад основного матеріалу.

Розділ 1. Світогляд і цінності “Полонії”: релігія, нація, мораль

Одним із ключових ідеологічних настанов Союзу католицької молоді “Полонія” була вимога формування в молоді не лише освіченого, а й морально досконалого громадянина. У програмних виступах і публікаціях організації наголошувалося, що завершення шкільної освіти має стати не лише етапом здобуття знань, а насамперед – формування ідейних засад, які стануть основою майбутньої суспільної діяльності. У цьому контексті особливу увагу приділяли ідеалам добра, краси й правди, які розглядалися як фундамент морального та національного виховання. Молодь повинна була не лише відповідати очікуванням свого народу, а й активно втілювати у життя християнсько-національні ідеали, що, на думку “Полонії”, становили основу гармонійного розвитку особистості та суспільства. (*Sprawozdanie, 1909:3*) В риторичі Союзу католицької молоді “Полонія” чітко простежується антиматеріалістичний пафос, який упродовж 1908–1912 років став важливою частиною програмних заяв. Формула «ми мусимо оголосити боротьбу принципам матеріалізму» не лише окреслює ідеологічного супротивника – модерну секулярну парадигму, – але й підкреслює активну, наступальну позицію католицької молоді у культурному та моральному дискурсі епохи. Матеріалізм, як його розуміли в середовищі “Полонії”, асоціювався не лише з філософськими чи науковими концептами, а передусім із кризою духовності, релятивізмом і занепадом моральних цінностей. У відповідь на цю загрозу союз ставив перед молоддю завдання не оборони, а наступу – формування контркультури, заснованої на християнських засадах. Ключовим каналом

впливу в цьому процесі визнавалися академічні товариства, які виступали інституціональними осередками для духовного самовдосконалення, обговорення світоглядних питань, обміну ідеями та мобілізації молоді до активної участі в суспільному житті. Вони забезпечували організований простір, де молодь могла не лише засвоювати католицькі цінності, але й навчатися їх аргументовано захищати, пропагувати, інтегрувати у різні сфери публічного життя (*Sprawozdanie, 1909:3*). Таким чином, “Полонія” використовувала академічні товариства як своєрідні осередки інтелектуального та морального опору модерним викликам, і водночас як соціальні платформи для впливу на ширші кола молоді.

Одним із ключових постулатів світоглядної платформи Союзу католицької молоді “Полонія” було прагнення до гармонійного поєднання християнської віри з національним обов’язком. Вислів: «Католицький академік не може задовольнитися гаслом міжнародної єдності та братерства, для нього навіть самого національного гасла недостатньо» (*Sprawozdanie, 1909:3*) відображає критичне ставлення до універсалістських ідеологій, зокрема космополітизму, які вбачали в ідеї наднаціонального братерства головний імператив модерної доби. У протизагаду цим підходам “Полонія” формувала ідеал католика-патріота, який не розчиняється в абстрактних гаслах, а керується вищими ціннісними орієнтирами – «Бог і Батьківщина» (*Sprawozdanie, 1909:3*). Це гасло репрезентувало світоглядну вертикаль, де духовна лояльність до Бога стоїть вище за будь-яку політичну чи ідеологічну платформу, водночас не виключаючи, а навпаки – підсилюючи обов’язок перед національною спільнотою. Такий підхід виводив “Полонію” за межі суто національного руху: організація не лише підтримувала польську ідентичність у багатонаціональному середовищі Галичини, але й протиставляла свій католицький націоналізм секулярним формам націоналізму, що відмовлялися від релігійного підґрунтя. Таким чином, ідеологічна формула “Бог і Батьківщина” становила ядро морально-політичної програми “Полонії” і визначала обличчя католицького інтелегента початку ХХ століття.

У польському суспільстві в той час спостерігався брак патріотизму та любові до національних цінностей, що, на думку організації, потребувало негайних змін. Вони вважали, що основною силою для цих змін повинно стати молоде покоління. Особливу увагу організація приділяла академічній молоді, яку необхідно було виховувати в дусі християнських і національних принципів.

Завданням було не лише сприяти інтелектуальному розвитку, але й формувати моральні якості, щоб молодь могла стати корисною для суспільства. Крім того, організація прагнула захистити молодь від псевдопрогресивних ідеологій, які, на їхню думку, загрожували національним та релігійним цінностям (*Sprawozdanie, 1909:4*).

Одним із основних завдань Союзу католицької молоді “Полонія” було збереження та виховання католицько-національних переконань серед своїх членів. Організація прагнула формувати у молоді справжні християнські характери, зокрема через виховання в дусі моральних та етичних принципів, що ґрунтуються на католицькій віруванні. Це включало не лише духовне, але й моральне вдосконалення, що дозволяло б молодим людям стати зразковими громадянами. Захист католицизму та польської ідентичності в громадському та академічному житті також був важливим аспектом діяльності організації. У часи, коли національні та релігійні цінності ставали під загрозу через впливи секулярних та іноземних ідеологій, «Полонія» активно виступала за збереження польської культури та католицьких принципів, підкреслюючи їхню важливість у будівництві здорового та духовно зрілого суспільства (*Sprawozdanie, 1910:3*).

Союз католицької молоді “Полонія” ставив перед собою важливу мету – сприяти відродженню Польщі та забезпечити її майбутнє. Це відродження мало бути не лише політичним чи територіальним, але й глибоко духовним і моральним. Організація прагнула, щоб Польща воскресла як нація, яка більше не піддаватиметься зовнішнім чи внутрішнім загрозам, що можуть призвести до її занепаду. Важливим завданням було внутрішнє відродження народу – очищення його від моральних та соціальних вад, які, на думку організації, стали причиною національних негараздів. Основною метою було створення духовно здорового та морально стійкого суспільства, що ґрунтується на християнських цінностях і національній свідомості. Організація вважала, що лише через глибоке внутрішнє відродження та моральне очищення можна буде забезпечити стабільне та процвітаюче майбутнє Польщі (*Sprawozdanie, 1911:7*). Католицька молодь спочатку підтримувала національний рух, однак цей зв’язок не завжди проявлявся через офіційну організацію чи членство. Вона об’єднувалася з національним табором не за назвою, а за конкретними діями, що базувалися на спільних цінностях та прагненнях. Однак, з часом, ситуація змінилася. Коли національно-демократична молодь почала відходити від релігійних принципів, ставши все менш виразною в релігій-

ному аспекті, а пізніше й зовсім байдужою до католицької віри, між католицькою та національною молоддю виник розрив (*Sprawozdanie*, 1912:6). Це стало серйозною проблемою для католицької молоді, оскільки вона відчула, що її релігійні і моральні орієнтири вже не знаходять підтримки серед частини націоналістично налаштованої молоді. Такий розрив не міг тривати довго, адже католицька молодь усвідомлювала, що її місце в національному русі повинно бути збережене, але лише за умови, що духовні цінності не будуть піддані компромісам.

Розділ 2. Заснування та завдання Союзу католицької молоді “Полонія”: форми діяльності та їх реалізація

У Кракові було засновано академічне католицько-національне товариство “Полонія”, яке стало важливим кроком у формуванні організованої спільноти католицьких і національно орієнтованих студентів. Група ініціаторів, серед яких були кілька академіків, взяла на себе відповідальність за реалізацію великої мети – об’єднати студентів і студенток Краківського університету, які поділяли католицькі та національні цінності. Це товариство мало стати основою для формування морально стійкої та національно свідомої інтелігенції, здатної вести країну до відродження. Основним гаслом, яке об’єднувало членів товариства, стало «*Tibi Christe et Patriae*» – «Тобі, Христе, і Вітчизні» (*Sprawozdanie*, 1909:4). Це висловлювало дві основні цінності, на яких базувалася діяльність організації: релігійна відданість та патріотичний обов’язок. Товариство ставило перед собою завдання не лише виховувати студентів у дусі християнських і національних переконань, але й об’єднати їх для активної роботи на благо польської нації.

У червні, в день “Серця Ісусового, після кількох попередніх зустрічей, 14 студентів Ягеллонського університету зібралися разом і, покликані благословенням Божим, заснували перше католицько-національне університетське товариство під назвою “Полонія” (*Sprawozdanie*, 1909:5). Це стало важливим кроком у створенні організованої спільноти студентів, які об’єднувалися навколо спільних християнських і національних ідеалів.

Організаційний комітет, сформований на початковому етапі, розробив статут товариства, який визначав основні принципи та завдання організації. Цей статут був поданий на затвердження намісництву, і в серпні отримав офіційне схвалення (*Sprawozdanie*, 1909:5). Таким чином, “Полонія” офіційно стала академічною організацією, що мала на меті об’єднання католицької та

національної молоді для духовного і патріотичного зростання.

Завдання організації “Полонія” можна поділити на дві основні категорії: наукові та товариські. В рамках наукової діяльності, товариство активно організовувало різноманітні заходи, які сприяли розвитку інтелектуальної атмосфери серед студентів. Це включало наукові лекції, бесіди, а також події, де студенти мали можливість обмінюватися думками та ідеями з актуальних тем. Крім того, організація проводила екскурсії, що дозволяли учасникам розширювати свій кругозір і краще розуміти культурні та історичні цінності своєї країни (*Sprawozdanie*, 1909:5).

Товариство також активно брало участь у різноманітних товариських заходах, включаючи урочисті вечори та збори, де студенти могли не лише відпочити, але й зміцнити свої зв’язки в межах товариства. Водночас “Полонія” брала активну участь у релігійних та патріотичних заходах, що підкреслювало її прагнення поєднувати духовні та національні ідеали (*Sprawozdanie*, 1909:5). Усі ці заходи сприяли створенню згуртованої спільноти, яка була готова активно працювати на благо суспільства та національного відродження.

Форма звітності “Полонії” передбачала організацію урочистих вечорів, що ставали важливими подіями для товариства. Однією з таких значущих подій була інавгурація організації, що відбулася 21 листопада 1908 року. На заході були присутні члени товариства та запрошені гості, серед яких виділявся ректор Ягеллонського університету, професор доктор Ксаверій Фієріх. Цей урочистий захід розпочався виконанням гімну «*My chcemy Boga*», після чого голова організаційного комітету, колега Ю. Матясік, презентував звіт про попередню діяльність “Полонії”, підкреслюючи досягнення організації та важливість її подальшої роботи (*Sprawozdanie*, 1909:6).

Окрім інавгурації, “Полонія” організувала й інші урочисті вечори, зокрема патріотичні заходи, що мали на меті підтримку національних цінностей. Серед таких вечорів були два значущі заходи: один, присвячений річниці січневого повстання 23 січня, і другий – на честь пам’ятної Конституції 3 травня (*Sprawozdanie*, 1909:6). Ці події стали важливими моментами для згуртування членів товариства навколо патріотичних ідеалів, а також для підкреслення їхньої глибокої відданості національним цінностям і культурній спадщині Польщі.

Участь членів організації у публічних урочистостях та релігійних процесіях відігравала важливу роль у формуванні її патріотичного і культурного обличчя. Окрім участі в академічних віче, члени

товариства “Полонія” систематично долучалися до ряду офіційних заходів, які мали символічне, релігійне та національне значення. Зокрема, організація брала участь у патрональній процесії на честь святого Яна Кантія, що відбувалася в академічному костелі святої Анни – важливому місці духовного життя студентства (*Sprawozdanie, 1909:8*). Серед інших подій, у яких фігурує присутність “Полонії”, варто відзначити листопадові урочистості попереднього року з нагоди ювілею священства Папи Пія Х, а також участь у святкуваннях, присвячених пам’яті Юліуша Словацького – як у квітні, так і в жовтні поточного року. Організація також долучилася до патріотичних святкувань 3 травня – дати, яка мала особливе значення в польській історичній традиції як день ухвалення Конституції 1791 року. Не менш важливою подією стало святкування ювілею університетської діяльності професора графа Станіслава Тарновського – видатного науковця та громадського діяча (*Sprawozdanie, 1909:8*). Ці приклади засвідчують активну присутність організації в публічному житті та її намагання поєднати культурно-освітню діяльність із плеканням національної ідентичності в межах академічного середовища.

На момент проведення Загальних зборів 12 листопада 1910 року склад організації демонстрував чітко окреслений академічний профіль, що відображав як загальну структуру студентського середовища, так і домінування окремих напрямів вищої освіти серед її членів. Загальна чисельність звичайних членів становила 44 особи. Серед них найбільшу групу становили студенти філософського факультету – 23 особи, що складало понад половину загального складу. Другою за чисельністю категорією були студенти правничого факультету (юристи) – 14 осіб. Решта членів представляли менш численні академічні середовища: медичний факультет був представлений трьома особами, агрономічний – також трьома, і лише один член організації належав до теологічного факультету (*Sprawozdanie, 1910:1*). Такий розподіл свідчить про домінування гуманітарно-соціальних спеціальностей у структурі організації. Переважання філософів та юристів відображає загальні тенденції студентського залучення до громадсько-культурних ініціатив, а також вказує на інтелектуальні орієнтири товариства, зосереджені на гуманітарній освіті, суспільно-політичній активності та участі у формуванні національної свідомості.

Розділ 3. Формування організаційної структури та знакові віхи діяльності

Формування секційної структури організації “Полонія” стало важливим етапом у розвитку її внутрішнього життя та диференціації напрямів

діяльності. Секції та гуртки почали виникати в межах ширшого об’єднання – Товариства секцій і гуртків, що дозволяло структурувати ініціативи членів відповідно до їхніх інтересів та уподобань. Серед перших утворених структур варто відзначити «Секцію читань» яка зосереджувала увагу на колективному обговоренні літературних текстів, та «Секцію розваг», що відповідала за організацію культурно-дозвіллевих заходів. «Гурток преси» сприяв розвитку публіцистичної діяльності та формуванню навичок роботи з друкованим словом. Окремий напрям становила діяльність хору «Полонії», що репрезентував організацію в музичному середовищі й сприяв підтриманню національних традицій через хоровий спів (*Sprawozdanie, 1909:9*). Важливою подією стало ухвалення в червні цього ж року перед канікулами рішення про створення нового осередку – Науково-літературного гуртка імені Юліуша Словацького та Зигмунта Красінського. Назва гуртка, пов’язана з іменами двох видатних польських романтиків, свідчить про намагання поєднати літературну та ідейно-національну спадщину з інтелектуальними засадами діяльності організації (*Sprawozdanie, 1909:9*). Таким чином, структурна еволюція “Полонії” відображала її прагнення до інституційного зміцнення та духовно-культурного зростання.

Лекційна секція відігравала важливу роль у просвітницькій діяльності “Полонія”, забезпечуючи інтелектуальне наповнення її функціонування та сприяючи формуванню світогляду членів організації. Упродовж звітного 1908–1909 року, що був першим роком існування корпорації, секція продемонструвала помітну активність, організувавши двадцять сім лекцій, що охоплювали широкий тематичний спектр. Тематика виступів була сконцентрована на філософських, суспільних, історичних та літературних питаннях, що відповідало загальній гуманітарно-науковій орієнтації організації. Така кількість та зміст лекцій свідчать не лише про високу організаційну спроможність секції, але й про наявність зацікавленого слухачького середовища серед членів “Полонії”. Залучення до інтелектуального обговорення актуальних і теоретичних тем сприяло поглибленню наукових інтересів студентів, зміцнювало міждисциплінарні зв’язки та формувало простір для академічного самовираження (*Sprawozdanie, 1909:10*). Таким чином, уже в перший рік своєї діяльності лекційна секція зарекомендувала себе як дієвий інструмент реалізації освітньої та виховної місії організації.

Розважальний відділ організації “Полонія” відіграв важливу роль у створенні соціально-культурного простору для членів товариства,

забезпечуючи їм можливість не тільки для інтелектуального, а й для фізичного та емоційного відпочинку. Метою цього відділу було організувати заходи, які сприяли б зміцненню зв'язків між членами товариства та створенню атмосфери спільного дозвілля. Однією з основних форм діяльності розважального відділу були танцювальні вечори, які проводилися під час карнавальних святкувань. Протягом звітної періоду відбулося чотири танцювальних вечорів, всі з яких проходили в приміщенні Товариства «Полонія». Ці заходи стали важливими подіями, що збирали значну кількість учасників і створювали атмосферу святковості та єдності серед членів організації. Крім того, розважальний відділ організовував екскурсії в літні місяці, що дозволяло членам товариства не тільки відпочивати, але й ознайомлюватися з культурними та історичними пам'ятками навколишнього середовища. Такі екскурсії додатково сприяли розвитку колективного духу та зміцненню соціальних зв'язків серед учасників (*Sprawozdanie, 1909:11*). Таким чином, розважальний відділ організації «Полонія» виконував важливу функцію не лише в аспекті відпочинку, а й у підтримці активного соціального життя товариства, що доповнювало його освітні та культурні ініціативи.

«Гурток преси» був створений у «Полонії» в травні 1909 року як важливий елемент для розвитку інформаційної та комунікаційної діяльності організації. Основною метою цього гуртка було забезпечення ефективної взаємодії та підтримки зв'язків з ширшим суспільним і академічним середовищем, а також сприяння розвитку публіцистичної діяльності в межах товариства. До складу «Гуртка преси» входило кілька членів, які активно працювали над створенням та редагуванням звітів про події, що організовувалися в межах «Полонії», зокрема вечорів, бесіди, лекції. Це дозволяло не тільки документувати діяльність організації, але й поширювати інформацію про її ініціативи серед більш широкої аудиторії, тим самим підвищуючи впізнаваність «Полонії» та її роль у культурному та громадському житті. До компетенції «Гуртка преси» також належала підтримка постійних і тісних зв'язків з іншими слов'янськими католицькими асоціаціями на університетах. Це включало співпрацю з їхніми часописами та інформаційними ресурсами, що дозволяло організації бути частиною більшого слов'янського католицького середовища, обмінюватися ідеями та сприяти зміцненню культурних і національних зв'язків (*Sprawozdanie, 1909:11*). Таким чином, «Гурток преси» виконував важливу роль у формуванні інформаційної політики

організації, сприяв поширенню її ідей і підтримці зв'язків із іншими освітніми та громадськими структурами.

Хор «Полонії» на початку свого існування складався з кількох десятків членів та членкинь, що свідчить про його активну участь у культурному житті організації. Хоровий колектив був важливою складовою частиною діяльності «Полонія», виконуючи роль не лише музичної, а й національно-культурної рефлексії. Завдяки хору організація могла демонструвати свою підтримку польським та загальнослав'янським культурним традиціям, а також активно брати участь у публічних заходах, зокрема в урочистих святкуваннях і патріотичних подіях. У свою чергу, бібліотека Товариства стала важливим інтелектуальним ресурсом для членів організації. Вона налічувала 235 творів, що охоплювали різні жанри і тематики. Зокрема, більшість книг була апологетичного, суспільного та історичного змісту, що відображало прагнення «Полонії» сприяти науково-освітньому розвитку своїх членів. Збірка творів кількома мовами також вказує на культурний діалог з іншими народами та впливи різних освітніх традицій (*Sprawozdanie, 1909:12*). Таким чином, як хоровий колектив, так і бібліотека Товариства виконували важливі культурні функції, збагачуючи внутрішнє життя організації та сприяючи розвитку її освітніх і національних ініціатив.

Серед культурно-патріотичних заходів, організованих Товариством «Полонія», особливе місце займали патріотичні вечорів, які не лише збирали членів організації для спільних урочистостей, а й мали на меті підкреслити національну свідомість та відданість польським традиціям. Кожен з цих вечорів був ретельно спланований і мав велике значення для формування патріотичного духу серед учасників. Захід 27 листопада 1909 року став важливою подією, що відзначала річницю Листопадового повстання. Вечір розпочався з вступного слова, виголошеного віцепрезидентом «Полонії» Тадеушем Фоппом. Програма вечора включала урочисту промову доктора Казімежа Любецького, який звернувся до присутніх з нагоди важливості національної єдності та патріотичних цінностей. Своїм виступом також прикрасив хор товариства, який виконував патріотичні пісні під керівництвом диригента П'єнти. Вечір також включав сольний виступ на скрипці та декамації, що додавали атмосфері особливої урочистості.

Вечір на честь Конституції 3 травня був організований 7 травня 1909 року в приміщенні «Полонії». Цей захід мав на меті вшанувати важливу дату в польській історії – прийняття Конституції

3 травня 1791 року. Вечір відзначався великою ретельністю у виконанні програми. У урочистій промові доктор Казімеж Любецький підкреслив значення цієї події для польської державності. На вечорі виступали академічний оркестр та хор “Полонії”, які виконували патріотичні композиції. У програмі також були декламації, що посилювали національний настрій заходу. Грюнвальдський вечір, що відбувся 25 червня 1910 року, був надзвичайно величним заходом. Він поєднав в собі святкування важливої історичної події – перемоги польсько-литовського війська під Грюнвальдом в 1410 році, а також другу річницю існування “Полонії”. Цей захід став кульмінацією року для Товариства, демонструючи його зрілість і спроможність організовувати значущі національно орієнтовані святкування. Програма вечора була насичена історичними та патріотичними акцентами, що зробило цей захід надзвичайно важливим для учасників (*Sprawozdanie, 1910:6*). Кожен з цих вечорів був важливою складовою частиною культурного життя “Полонії” і сприяв не лише відзначенню історичних подій, але й підтримці національної гідності та патріотизму серед молоді та студентів. Зібрання 16 липня 1910 року стало важливою подією для Товариства “Полонія”, оскільки в цей день організація урочисто приймала представників католицьких студентських товариств з інших слов’янських народів. Це зібрання стали виразом єдності між слов’янськими народами, особливо в контексті підтримки католицьких цінностей і культурних традицій, що мали велике значення для Товариства. З нагоди Грюнвальдських урочистостей, які відзначали важливу перемогу польсько-литовського війська над Тевтонським орденом у 1410 році, “Полонія” запросила до Кракова представників католицьких студентських товариств з різних слов’янських народів, що були членами «Ліги католицьких студентів слов’янських народів». Ця організація, що об’єднувала студентські товариства різних слов’янських країн, мала свою штаб-квартиру у Відні і діяла як важливий центр співпраці між слов’янськими народами в академічному середовищі. Запрошення Товариства було із задоволенням прийняте представниками молоді з Словенії, Чехії та Хорватії, які вже 14 липня прибули до Кракова, щоб взяти участь в урочистостях. Це свідчить про сильні зв’язки між студентськими організаціями різних слов’янських країн і про велике значення такого культурного обміну для зміцнення національної єдності і католицької солідарності серед молоді (*Sprawozdanie, 1910:8*). Зібрання 16 липня стало важливою платформою для культурного і наукового обміну, а також для

підвищення рівня патріотичної свідомості серед учасників. Це був не лише святковий захід, а й вираз прагнення слов’янських народів до співпраці, підтримки один одного та зміцнення спільних духовних і культурних цінностей.

Зібрання 25 квітня відбулося в контексті бойкоту російських шкіл у Царстві Польському, і Товариство “Полонія” також взяло в ньому активну участь. Це зібрання стало частиною широкого руху, спрямованого на протест проти русифікаційної політики, яка мала місце в польських землях, що перебували під контролем Російської імперії (*Sprawozdanie, 1910:10*). Бойкот російських шкіл був частиною національно-патріотичної боротьби за збереження польської ідентичності, мови та культури в умовах політичного і культурного гніту з боку Росії. Відмова від навчання в російських школах стала символом протесту проти знищення польської освіти і русифікації на всіх рівнях.

Згідно зі статутом Товариства “Полонія”, організація активно брала участь у різноманітних поза-міських проявах католицького життя, демонструючи свою глибоку прив’язаність до релігійних традицій і духовних цінностей, що були основою її діяльності. Одним з таких важливих моментів стала реакція Товариства на святотатство, скоєне в жовтні 1909 року на Ясній Горі – святому місці, яке є одним з основних католицьких центрів Польщі. У відповідь на цей акт святотатства, що спричинив обурення серед католиків, Товариство “Полонія” надіслало співчутливий лист, виражаючи свою підтримку і солідарність з католицькою громадськістю. Також, у рамках підтримки католицької віри, Товариство взяло участь у важливій релігійній події – коронації Чудотворного Образу Матері Божої Ченстоховської (М. Б. Ч.), що відбулася 22 травня 1910 р. З цієї нагоди Товариство відправило три делегати, які взяли участь у цьому важливому для всіх вірних католиків святкуванні. Коронація Образу на Ясній Горі мала величезне релігійне та культурне значення для польського народу, і присутність представників Товариства на цій події підтвердила його глибоке релігійне почуття та відданість католицьким цінностям (*Sprawozdanie, 1910:13*). Таким чином, активна участь Товариства “Полонія” в цих заходах була важливим виразом не лише релігійної відданості, але й патріотичної солідарності з польським народом і його духовним життям.

Протягом 1910 року фонд бібліотеки Товариства “Полонія” значно збільшився, і на цей момент бібліотека налічувала 270 творів, що включали літературні та наукові видання кількома мовами. Це свідчить про активний процес поповнення та роз-

ширення бібліотечних ресурсів, що стали важливою частиною культурного життя Товариства. Колекція бібліотеки охоплювала різні жанри та напрямки, зокрема апологетичну, суспільну та історичну літературу, що відповідало інтелектуальним інтересам членів Товариства (*Sprawozdanie, 1910:18*). Збірка книг відігравала важливу роль у підтримці освіти, культурних традицій та національної свідомості, надаючи можливість молоді ознайомлюватися з літературними, філософськими та науковими творами, що сприяли формуванню патріотичних ідей і підвищенню рівня інтелектуальної діяльності серед учасників Товариства.

Протягом зимового та літнього півріччя 1910–1911 рр. Товариство “Полонія” організувало 19 лекцій (*Sprawozdanie, 1911:9*). Ці лекції охоплювали широкий спектр тем, що стосувалися філософії, суспільних наук, історії та літератури, відображаючи інтелектуальні інтереси членів Товариства та їх прагнення до поглибленого пізнання різних наукових дисциплін. Організація таких лекцій стала важливою складовою культурно-освітньої діяльності Товариства, забезпечуючи можливість для членів обговорювати актуальні теми та ділитися знаннями з різних галузей науки. Це також сприяло формуванню активного інтелектуального середовища, де студенти могли взаємодіяти з видатними лекторами та професорами.

У 1911 році в Товаристві “Полонія” почала діяти екскурсійна секція, метою якої було ознайомлення з околицями Кракова та організація корисних і приємних розваг для членів Товариства. Екскурсії сприяли не лише пізнанню місцевої історії та природи, а й зближенню людей. Серед основних напрямків екскурсій були поїздки до Тинецького замку, Ойцова, Гродзіска, Пескової Скали, Неполомиць, Мнікова, Павликович та Велички (*Sprawozdanie, 1911:15*).

Історично-політична секція Товариства “Полонія” мала важливе завдання – через глибоке розуміння сучасних умов життя нації, вивчення і осмислення соціально-політичних процесів, що відбуваються в країні, виробити чітку орієнтацію в сучасних політичних і суспільних відносинах. Основною метою було не лише усвідомлення проблем, які виникають у результаті історичного розвитку, але й пошук можливих шляхів їх вирішення в контексті християнських цінностей (*Sprawozdanie, 1912:10*). Секція прагнула вказати способи, які допомогли б вирішувати ці проблеми, опираючись на ідеї Христових, що означало прагнення до соціальної справедливості, моральної відповідальності та духовної гідності. Цей підхід також мав на меті впливати на політичні й соці-

альні відносини в країні, сприяючи розвитку національної свідомості та морального піднесення серед членів Товариства.

Суспільна секція Товариства “Полонія” зосередилася на просвітницькій діяльності серед молоді ремісників, працюючи в межах місцевого «Польського Союзу Католицької Ремісничої Молоді». Секція організовувала курси з таких дисциплін, як польська, німецька та латинська мови, а також польська історія та література. Окрім того, проводились курси з арифметики. З метою поглиблення знань та розвитку інтелектуальних здібностей молоді, секція регулярно організовувала бесіди, наукові лекції та суспільні виступи на зборах Союзу, де члени мали можливість слухати доповіді та брати участь у дискусіях (*Sprawozdanie, 1912:24*). Така діяльність сприяла розвитку культурної і освітньої свідомості серед молоді ремісників, допомагаючи їм розширювати горизонти та отримувати важливі знання для особистісного і професійного росту.

Політично-історичний відділ Товариства “Полонія” займався глибоким критичним аналізом різних політичних напрямків та прагнень, що формувалися серед польської молоді в усіх трьох розділених частинах Польщі. Відділ досліджував сучасні політичні і суспільні процеси, що мали вплив на майбутнє польської нації, а також настрої і переконання молоді в кожній з окупованих територій.

Результати своїх досліджень і аналізів відділ регулярно публікував серед членів Товариства “Полонія”, тим самим поширюючи важливу інформацію та формуючи усвідомлену політичну позицію серед своїх учасників. Відділ постійно складався з 8 колег, які активно працювали над збором та аналізом даних, а також обговоренням майбутніх політичних стратегій для польського руху. Така діяльність дозволяла Товариству бути в курсі всіх важливих подій і процесів, що відбувалися в Польщі, а також сприяти формуванню сталих політичних поглядів серед молоді (*Sprawozdanie, 1912:27*).

Висновки. Дослідження діяльності Союзу католицької молоді “Полонія” за період 1908–1912 років дозволяє зробити низку важливих висновків щодо ролі цієї організації у формуванні релігійної, національної та громадянської свідомості польської молоді в Галичині напередодні Першої світової війни. Аналіз первинних джерел, зокрема звітів організації, свідчить про багатогранність її діяльності, яка охоплювала релігійне виховання, просвітницькі ініціативи, культурні заходи та соціальну активність. “Полонія” стала не лише осередком католицької та національної

ідентичності, але й важливим інститутом громадянського суспільства, що сприяв консолідації молоді навколо християнських і патріотичних цінностей у складних умовах багатонаціонального середовища Австро-Угорської монархії.

Одним із ключових аспектів діяльності “Полонії” було поєднання релігійного і національного вимірів у вихованні молоді. Організація розглядала католицьку віру як основу моральної та духовної стійкості, що мала стати запорукою відродження польської нації. Гасло “*Tibi Christe et Patriae*” (“Тобі, Христе, і Вітчизні”) відображало ідеологічну основу Союзу, де християнські принципи гармонійно поєднувалися з патріотичним обов’язком. Антиматеріалістична риторика “Полонії” підкреслювала її протистояння секулярним тенденціям, які, на думку організації, загрожували духовним і моральним цінностям. Академічні товариства, створені в рамках Союзу, відігравали роль осередків інтелектуального та морального розвитку, де молодь могла не лише засвоювати католицькі ідеали, але й активно їх захищати та пропагувати.

Організаційна структура “Полонії” демонструє її прагнення до інституційного зміцнення та диференціації діяльності. Створення секцій і гуртків, таких як лекційна секція, гурток преси, хор чи бібліотека, дозволило охопити різні аспекти життя молоді – від інтелектуального розвитку до культурного дозвілля. Лекційна діяльність, що включала 27 лекцій у перший рік існування, засвідчує високий рівень просвітницької роботи, спрямованої на поглиблення знань у філософії, історії та літературі. Культурні заходи, зокрема патріотичні вечори, присвячені Листопадовому повстанню, Конституції 3 травня чи перемозі під Грюнвальдом, відігравали важливу роль у формуванні національної свідомості та зміцненні історичної пам’яті. Участь у релігійних процесіях, таких як коронація Чудотворного Образу Матері Божої Ченстоховської, підкреслювала глибоку відданість католицьким традиціям.

Соціальна активність “Полонії” була спрямована на залучення різних верств молоді, зокрема ремісників, через організацію курсів із польської історії, літератури та мов. Це свідчить про прагнення організації не лише працювати з академічною молоддю, але й сприяти просвіті ширших кіл суспільства. Політично-історична секція, аналізуючи суспільні та політичні процеси в розділеній Польщі, відігравала важливу роль у формуванні свідомої громадянської позиції, що базувалася на християнських принципах і національній відповідальності.

Міжнародна співпраця “Полонії” з іншими слов’янськими католицькими організаціями, зокрема в рамках “Ліги католицьких студентів слов’янських народів”, підкреслює її прагнення до ширшої солідарності та культурного обміну. Участь у Грюнвальдських урочистостях 1910 року разом із представниками Словенії, Чехії та Хорватії стала прикладом такого діалогу, що зміцнював зв’язки між слов’янськими народами на основі спільних духовних цінностей.

Незважаючи на значні досягнення, діяльність “Полонії” стикалася з викликами, зокрема з розривом із частиною національно-демократичної молоді, яка відходила від релігійних принципів. Це підкреслює складність поєднання католицької та національної ідентичностей у контексті модернізації суспільства. Проте “Полонія” залишалася вірною своїм ідеалам, акцентуючи на духовному відродженні як основі для майбутнього процвітання Польщі.

Таким чином, Союз католицької молоді “Полонія” у 1908–1912 роках відігравав ключову роль у формуванні свідомої, морально стійкої та патріотично налаштованої молоді. Його діяльність мала не лише локальний, але й ширший суспільний вплив, сприяючи розвитку громадянського суспільства та зміцненню польської ідентичності в умовах політичного та культурного тиску. Подальші дослідження діяльності “Полонії” можуть зосередитися на аналізі її взаємодії з іншими молодіжними рухами, а також на вивченні впливу організації на довгострокові процеси формування польської національної свідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kostrzevska M.E., *Marginesy pamięci. Uwagi wokół historii pisma „Prąd” (1909–1914)*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2019, R. XVIII, nr.1
2. *Fragmenty z dziejów polskiej młodzieży akademickiej w Kijowie 1834 – 1920*. Instytut Józefa Piłsudskiego, Warszawa, 1939.
3. *W kręgu badań nad Polonią i duszpasterstwem polonijnym. Istota i metodologia* (Biblioteka Polonii Ośrodka Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL. Seria A: Studia, 39), red. ks. Sławomir Zych, Bartosz Walicki, Lublin Sokołów Małopolski: Ośrodek Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL – Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Sokołowie Małopolskim, 2015.
4. *Sprawozdanie „Polonii” Związku Katolickiej Młodzieży Uniwersyteckiej w Krakowie za rok Pierwszy istnienia 1908/1909*, nakładem „Polonii”. Kraków, 1909.

5. Sprawozdanie „Polonii” Związku Katolickiej Młodzieży Uniwersyteckiej w Krakowie za rok Pierwszy istnienia 1909/1910. nakładem „Polonii”. Kraków, 1910, s.3
6. Sprawozdanie „Polonii” Związku Katolickiej Młodzieży Uniwersyteckiej w Krakowie za rok trzeci istnienia 1910/1911. nakładem „Polonii”. Kraków, 1911, s.7
7. Sprawozdanie „Polonii” Związku Katolickiej Młodzieży Uniwersyteckiej w Krakowie za rok czwarty istnienia 1911/1912. nakładem „Polonii”. Kraków, 1912, s.10

REFERENCES

1. Kostrzewska M.E., Marginesy pamięci. Uwagi wokół historii pisma „Prąd” (1909–1914) [Margins of memory. Notes on the history of the magazine «Prąd» (1909–1914)] „Przegląd Nauk Historycznych” 2019, R. XVIII, nr.1 [in Polish]
2. Fragmenty z dziejów polskiej młodzieży akademickiej w Kijowie 1834 – 1920. [Fragments from the history of Polish academic youth in Kiev 1834–1920.] Instytut Józefa Piłsudskiego, Warszawa, 1939. [in Polish]
3. W kręgu badań nad Polonią i duszpasterstwem polonijnym. Istota i metodologia [In the field of research on Polonia and Polish diaspora pastoral care. Essence and methodology] (Biblioteka Polonii Ośrodka Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL. Seria A: Studia, 39), red. ks. Sławomir Zych, Bartosz Walicki, Lublin Sokołów Małopolski: Ośrodek Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL – Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Sokołowie Małopolskim, 2015. [in Polish]
4. Sprawozdanie „Polonii” Związku Katolickiej Młodzieży Uniwersyteckiej w Krakowie za rok Pierwszy istnienia 1908/1909, [Report of «Polonia» Union of Catholic University Youth in Kraków for the first year of its existence 1908/1909] nakładem „Polonii”. Kraków, 1909. [in Polish]
5. Sprawozdanie „Polonii” Związku Katolickiej Młodzieży Uniwersyteckiej w Krakowie za rok Pierwszy istnienia 1909/1910 [Report of the „Polonia” Association of Catholic University Youth in Krakow for the first year of its existence 1909/1910] . nakładem „Polonii”. Kraków, 1910, s.3 [in Polish]
6. Sprawozdanie „Polonii” Związku Katolickiej Młodzieży Uniwersyteckiej w Krakowie za rok trzeci istnienia 1910/1911 [Report of the „Polonia” Association of Catholic University Youth in Krakow for the third year of its existence, 1910/1911]. nakładem „Polonii”. Kraków, 1911, s.7 [in Polish]
7. Sprawozdanie „Polonii” Związku Katolickiej Młodzieży Uniwersyteckiej w Krakowie za rok czwarty istnienia 1911/1912 [Report of the „Polonia” Association of Catholic University Youth in Krakow for the fourth year of its existence, 1911/1912] .nakładem „Polonii”. Kraków, 1912, s.10 [in Polish]